

A movie poster for 'The Horse Boy' featuring a young boy and a horse at sunset. The boy is in the foreground, looking off to the side, with a horse behind him. The background is a dramatic sunset sky with silhouettes of people in the distance.

Michael Morpurgo

KARO ŽIRGAS

JAU IR KINO FILMAS!

Alma littera

AUTORIAUS PRATARMĖ

SENOJOJE MOKYKLOJE, KUR DABAR YRA MIESTELIO ROTUŠĖ, po laikrodžiu, kuris visad rodo vieną minutę po dešimtos, kabo nedidelis dulkėtas arklio piešinys. Jis stovi, grakštus bėris su dailiu baltu kryžiumi ant kaktos ir keturiomis absoliučiai lygiomis baltomis „kojinėmis“. Jis svajingai žiūri iš paveikslo, ausys nukreiptos priekin, galva pasukta, tarsi jis ką tik būtų pastebėjęs mus čia stovint.

Daugeliui, kas žvilgteli į jį atsitiktinai, na, kai rotušė atidaryta parapijos susirinkimui, derliaus šventei ar kokiam vakarui, tai tėra išblukęs senas aliejinis paveikslas, kuriame gero, bet nežinomo dailininko pavažduotas nežinomas arklys. Žmonėms tas paveikslas toks pažįstamas, kad net nebekreipia į jį dėmesio. Bet

tas, kas įsižiūrės atidžiau, pajuodusioje varinėje lentelėje ant bronzinio rėmo apačioje pamatys užrašą:

Džojus

Nupiešta kapitono Džeimso Nikolso 1914 rudenį

Kai kas miestelyje, o su metais tokių darosi vis mažiau, prisimena, koks buvo Džojus. Knyga apie jį parašyta tam, kad nei jis, nei tie, kurie jį pažinojo, nei karas, kuriame jie gyveno ir žuvo, nebūtų pamiršti.

1 SKYRIUS

MANO PIRMIEJI PRISIMINIMAI – TAI NERYŠKŪS KALVOTŲ pievų bei tamsių drėgnų arklidžių vaizdai ir žiurkės, šmirinėjančios sijomis man virš galvos. Bet neblogai atsimenu ir arklių turgaus dieną. To siaubo neužmiršau visą gyvenimą.

Buvau nepilnų šešių mėnesių nevikrus ilgakojis kumeliukas, kuris dar niekad nebuvo atsitraukęs nuo motinos toliau kaip per žingsnį. Tą dieną mudu buvom atskirti baisiame turgaus aptvaro triukšme, ir daugiau jos nebemačiau. Ji buvo puikus darbinis ūkio arklys, jau nebejauna, bet dar išlaikiusi visą airiško sunkiasvorio jėgą tiek priekinėse, tiek užpakalinėse kojose. Ji buvo parduota per kelias minutes ir aš net nespėjau paskui ją pro vartus, kai ji buvo išvesta iš aptvaro

ir dingo. Bet manimi atsikratyti buvo sunkiau. Gal dėl mano paklaikusių akių, kurios lakstė po aptvarą ieškodamos mamos, o gal dėl to, kad ūkininkai ir čigonai gana įtariai žvelgė į išstypusį pusiau grynakraujį kumeliuką. Nesvarbu, kokia buvo priežastis, bet jie ilgokai šūkčiojo, kiek menkai tesu vertas, kol pagaliau išgirdau trinktelint plaktuką ir buvau išvestas laukan iš aptvaro į gardą.

– Neblogai kaip už tris ginėjas, ar ne? Ar ne, mano mažas pikčiurniuk? Visai neblogai. – Balsas buvo šiurkštus ir kimus nuo alkoholio – aišku, tai buvo mano savininkas. Nevadinsiu jo savo šeimnininku, nes mano šeimnininkas buvo tiktai vienas žmogus. Mano savininkas laikė rankoje virvę ir dabar su kokiais keturiais įraudusiais savo draugais kabarojosi į gardą. Visi irgi turėjo po virvę. Jie buvo pasidėję skrybėles ir švarkus, pasiraitoję rankoves. Juokdamiesi ėmė artintis. Manęs iki šiol nebuvo lietęs joks žmogus, tad ėmiau trauktis atbulas, kol atsirėmiau į gardo kartis ir nebegalėjau pajudėti. Vyrai visi vienu metu puolė prie manęs, bet kažkaip lėtokai, tad man pavyko prasmukti pro juos į gardo vidurį, kur vėl atsisukau. Dabar jie jau nebesijuokė. Aš sužvengiau savo mamai ir išgirdau, kaip ji atsiliepė kažkur toli. Į jos balso pusę aš ir puoliau, smarkiai šokau ant gardo karčių, bet mano priekinė koja įstrigo tarp jų ir likau kaboti. Mane šiurkščiai sugriebė už karčių ir

už uodegos, pajutau, kaip ant kaklo užsiveržė virvė, buvau pargriautas ant žemės ir atrodė, kad ant manęs kur tik įmanoma sėdi po vyrą. Blaškiausi, kol nusilpau; vos tik pasirodydavo, kad vyrai kiek atleido mane, imdavau smarkiai spardyti, bet jų buvo per daug ir labai jau stiprūs. Pajutau, kaip man ant galvos užmovė apynasrį.

– Vadinasi, esi gana karingas, ką? – paklausė mano savininkas, rišdamas virvę ir šypsodamasis pro sukąstus dantis. – Man patinka karingi. Bet aš tave vis tiek suvaldysiu. Nors ir esi tikras peštukas, kaip gaidys, bet nė pats nepajusi, kaip imsi maistą man iš delno.

Buvau priištąs trumpa virve ir nutemptas prie vežimo galo – nuo kiekvieno suktelėjimo ar pasimuistymo man skaudėjo kaklą. Kai pasiekėme ūkį ir per tiltelį perdardėjome į arklidžių kiemą, kuris turėjo tapti mano namais, buvau permirkęs nuo prakaito ir išsekęs, o apynasris iki kraujo nutrynęs man kaktą. Vienintelė paguoda tą pirmą vakarą nutempus mane į arklides buvo ta, kad esu ne vienišas. Šalia manęs buvo atvesta ta pati kumelė, kuri partempė vežimą iš turgaus. Įėjusi ji stabtelėjo prie mano gardo, pažvelgė per durų viršų ir tyliai sužvengė. Mano naujasis savininkas taip šniojo jai per šoną botagu, kad aš atšokau ir įsispraudžiau į kampą.

– Nagi, marš vidun, sene, – suriko jis. – Tu, Zoje, esi tikra neklaužada ir neturiu jokio noro, kad šitą jauniklį išmokytum savo senų pokštų.

Bet ir per tą trumpą akimirką spėjau iš senosios kumelės pajusti tiek gerumo bei užuojautos, kad mano baimė atlėgo ir pasidarė ramiau.

Buvau paliktas be pašaro ir vandens, o savininkas per kiemo grindinį nuėjo prie namo. Pasigirdo durų trink-sėjimas, garsūs balsai, paskui išgirdau kieme bėgant ir artėjant žingsnius. Prie mano durų pasirodė dvi galvos. Viena buvo mažo berniuko, kuris ilgai ir atidžiai žiūrėjo į mane, paskui jo veidas nušvito smagia šypsena.

– Mama, – rimtai tarė jis. – Jis bus nuostabus ir narsus žirgas. Pažiūrėk, kaip jis laiko galvą. Klausyk, mama, jis visas šlapias. Man reikia jį nušluostyti.

– Bet tėvas liepė neiti prie jo, Albertai, – tarė berniuko mama. – Sakė, kad jam naudinga pabūti vienam. Jis liepė tau jo neliesti.

– Mama, – pasakė Albertas ir atšovė gardo skląstį. – Kai tėtis girtas, jis nežino nei ką sako, nei ką daro. Per turgadienius jis visada pasigeria. Juk pati man dažnai sakydavai, kad nepaisyčiau jo, kai toks būna. Mama, tu pašerk senąją Zoję, o aš pasirūpinsiu juo. Juk jis dailus, ar ne, mama? Beveik bėras, tiksliau, juodbėris, ar ne taip? O tas kryžius ant nosies tai tiesiog nuostabus. Ar esi kada mačiusi arklį su tokiu baltu kryžiumi? Kai jis užaugs, aš juo jodinėsiu. Jodinėsiu juo visur ir nebus jam lygaus žirgo nei visoje parapijoje, nei visoje grafystėje.

– Tau vos trylika metų, Albertai, – tarė mama iš gre-
timo gardo. – Jis dar per jaunas ir tu pats per jaunas,
o, be to, tėvas liepė tau prie jo nelįsti, todėl jei būsi su-
čiuptas, tai neateik pas mane verkdamas.

– Bet kokio galo jis jį nusipirko, mama? – paklausė
Albertas. – Juk mums buvo reikalingas veršiukas, ar
ne? Juk todėl ir važiavo į turgų, ar ne? Veršiuko, kuris
žįstų senąją Kalendiną?

– Mielasis, pati žinau, kad tėvas būna kaip nesavas,
kai išgeria, – tyliai atsakė mama. – Jis sako, kad tas
ūkininkas irgi ėmė statyti už tą kumeliuką, o tu pats
žinai, ką jiedu vienas apie kitą galvoja po to ginčo dėl
tvorų. Man atrodo, tėvas jį nusipirko tik tam, kad pasi-
rodytų už jį viršesnis. Na, man taip atrodo.

– Koks aš patenkintas, mama, – tarė Albertas, pamažu
eidamas prie manęs ir nusivilkdamas švarką. – Nesvar-
bu, kad ir išgėręs, tėvas padarė patį geriausią dalyką.

– Nekalbėk taip apie tėvą, Albertai. Jis daug iškentė-
jo. Taip negražu, – pasakė mama. – Išgėręs ar ne, bet jis
yra geras žmogus.

Tačiau tuose žodžiuose kažkaip trūko tikrumo.

Albertas buvo beveik tokio pat aukštumo kaip aš ir
artindamasis kalbėjo taip švelniai, kad manęs neėmė
joks nerimas, tad ramiai stovėjau prie sienos kur sto-
vėjęs. Kai jis mane pirmą kartą palietė, krūptelėjau,
bet iš karto supratau, kad jis man nieko blogo nedarys.

Pirmiausiai ėmė glostyti man sprandą ir nugarą, ir visą laiką maloniai kalbėjo, tarsi abu šnekučiuotumės. Na, kaip aš užaugsiu pats šauniausias arklys visam pasauliui ir kaip mudu kartu josim medžioti. Paskui jis ėmė nesmarkiai trinti mane savo švarku. Tol trynė, kol pasidariau visai sausas, paskui atsargiai patepė sūdytu vandeniu tas vietas, kur buvo pratrinta oda. Atnešė man kvepiančio šieno ir pilną kibirą šalto vandens. Ir visą laiką kalbėjosi su manimi. Kai jau pasisuko eiti iš arklidės, aš jam sužvengiau ir jis, atrodo, suprato, nes plačiai nusišypsojo ir paglostė man nosį.

– Mudu gerai sutarsim, – pasakė jis švelniai. – Pavadinysiu tave Džojum, nes rimuojasi su Zoje, na, ir, atrodo, tau tinka toks vardas. Rytą vėl ateisiu, nesijaudink, prižiūrėsiu tave. Pažadu tau. Na, labanakt, Džojau.

– Su arkliais nereikia kalbėtis, Albertai, – tarė jam mama iš lauko. – Jie nesupranta žmogaus. Jie neprotingi gyvuliai. Užsispyrę ir kvaili, taip sako tavo tėvas, o jis arklius pažįsta nuo mažumės.

– Tėvas jų paprasčiausiai nesupranta, – atsakė Albertas. – Man atrodo, jis jų bijo.

Nuėjau prie durų ir žiūrėjau, kaip Albertas su mama dingsta tamsoje. Supratau, kad radau draugą visam gyvenimui, kad tarp mūsų staiga užsimezgė instinktyvus pasitikėjimo ir prieraišumo ryšys. Zojė šalia manęs per duris ištiesė kaklą, bet mudviejų nosys nepasiekė viena kitos.

2 SKYRIUS

PER ILGAS ŠALTAS ŽIEMAS IR PADŪMAVUSIAS VASARAS mudu augome kartu su Albertu. Tarp metų kumeliuko ir jauno paauglio bendra yra ne tik jų nerangumas.

Kai tik nebūdavo mokykloje miestelyje arba neturėdavo darbo su tėvu ūkyje, jis nusivesdavo mane per pievas arba į plyną dagiuotą lygumą prie Toridžo upės. Čia, vienintelėje lygioje ūkio žemėje, jis ėmė mane treniruoti: paprasčiausiai eidavau arba risnodavau ratu pririštas ilga virve. O grįžtant namo jis leisdavo man eiti pačiam sau, tad greitai išmokau atbėgti jo pašvilptas, ne iš klusnumo, o todėl kad visą laiką norėjau būti su juo. Jo švilpimas buvo panašus į trūkšmingą pelėdos ūkimą. Tai buvo garsas, kurio su niekuo nesupainiojau ir niekada nepamiršiu.

Zojė, vienintelė mano bičiulė, dažnai visą dieną laukuose ardavo, akėdavo, pjaudavo ir vartydavo šieną, tad aš didžiumą dienos išbūdavau vienas. Vasarą laukuose būdavo visai pakenčiama, nes matydavau ją dirbančią ir galėdavau iš tolo su ja susišaukti, bet žiemą vienam uždarytam garde... kartais ir visa diena praeidavo nepamačius nei jos, nei ko kito, nebent kada ateidavo Albertas.

Kaip ir žadėjo, Albertas rūpinosi manimi, jis kaip galėdamas gynė mane nuo tėvo. Na, o tas tėvas pasirodė visai ne toks pabaisa, kokio tikėjausi. Daugiausia jis nekreipdavo į mane dėmesio, o jeigu kada ir nužvelgdavo, tai tik iš tolo. Kartais jis net pasirodydavo draugiškas, bet niekad negalėjau iki galo pasitikėti juo, ypač po mūsų pirmo susidūrimo. Aš niekad jo neprisileisdavau per arti, visuomet nulėkdavau į kitą pievos galą, kad tarp mudviejų atsidurtų Zojė. Bet kiekvieną antradienį tėvas turguje išgerdavo. O jam grįžus Albertas visad susirasdavo kokią nors dingstį, kad būtų netoliese ir apsaugotų mane nuo jo.

Vieną tokį rudens vakarą, gal prieš dvejus metus, Albertas buvo miestelyje ir skambino bažnyčios varpais. Atsargumo dėlei jis uždarė mane su Zoje arklidėje, kaip visad antradienio vakarais.

– Ten tau bus saugiau. Kai abu būsit kartu, tėvas neįeis ir nepradės tavęs erzinti, – pasakė jis, o paskui atsirėmė į arklidės duris ir ėmė aiškinti varpų skambinimo

gudrybes, kad jam patikėtas didysis varpas tenoras, nes manoma, kad jau gali puikiai jį suvaldyti, o netrukus jis jau būsiąs pats didžiausias berniukas miestelyje. Mano Albertas labai didžiavosi tuo skambinimu varpais, ir kai per vakaro prieblandoje paskendusius laukus ataidėdavo šešių varpų gaudesys, tikrai žinodavome, kad turime kuo didžiūotis. Tai yra pati kilniausia muzika iš visų muzikų – tereikia tik ją suprasti.

Turbūt stovėjau ir miegojau, nes neatsimenu, kaip jis pasirodė, tik staiga arklidės tarpdury sušvytavo žibintas ir buvo atšauti skląščiai. Iš pradžių pamaniau, kad tai Albertas, bet varpai dar tebeskambėjo, o paskui išgirdau ir balsą, kuris, be abejo, buvo Alberto tėvo, grįžusio iš antradienio turgaus. Jis pakabino žibintą virš durų ir priėjo prie gardo. Jo rankoje buvo stora rykštė ir jis svirduliuodamas artinosi prie manęs.

– Nagi, mano išdidusis velniūkšti, – ištarė jis su visai neslepiaama grėsme balse. – Susilažinau, kad per savaitę tu man trauksi plūgą. Ūkininkas Istonas ir kiti „Pas šventą Jurgį“ mano, kad aš negaliu tavęs suvaldyti. Bet aš jiems parodysiu. Iki šiol gyvenai kaip koks princas, o dabar atėjo eilė užsidirbti duoną. Šįvakar pamėginsiu tau kelis pavalkus, pažiūrėsim, kurie geriausiai tinka, o rytoj pradėsime arti. Na, o dabar galim susitvarkyti dailiai arba nedailiai. Tik pamėgink manęs neklausyti – žinok, kruvinai nuplaksiu.

Senoji Zojė gerai žinojo jo nuotaikas, tad perspėdama sužvengė ir pasitraukė į tamsų gardo kampą, bet jai net nereikėjo manęs perspėti, nes jo užmačias jausite nujaučiau. Vos pamačius iškeltą rykštę mano širdis ėmė pašėlusiai trankytis. Nors bijojau, žinojau, kad bėgti negaliu, nes nėra kur, todėl atsukau jam nugarą ir spyriau abiem kojomis. Pajutau, kad kanopos pataikė. Išgirdau skausmingą riktelėjimą ir atsisukęs pamačiau, kaip jis eina pro gardo duris vilkdamas vieną koją ir murmeldamas apie žiaurų kerštą.

Tą rytą į arklidę atėjo abu – Albertas ir tėvas. Tėvas ėjo gerokai šlubuodamas. Abu turėjo po pavalkus ir mačiau, kad Albertas neseniai verkė, nes ant jo išbalusių skruostų dar buvo ašaros. Jiedu sustojo prie gardo durų. Su dideliu pasididžiavimu ir malonumu pastebėjau, kad mano Albertas jau aukštesnis už tėvą, kurio veidas dar buvo susiraukęs nuo skausmo.

– Jei tavo mama vakar nebūtų manęs permaldavusi, tai tikrai būčiau nušovęs tą arklį, Albertai. Juk jis galėjo mane užmušti. Žinok, perspėju tave – jei jis po savaitės nears tiesių kaip strėlė vagų, tai bus parduotas, kaip Dievą myliu. Dabar tavo reikalas. Tu sakai, kad moki su juo tvarkytis, tai duodu tau progą. Manęs jis neprisileidžia. Jis yra laukinis ir pasiutęs, ir jeigu tu per savaitę jo nesutramdysi ir neišmokysi, tai jo neliks. Ar supratai? Tas arklys turi užsidirbti sau maistą kaip

ir visi kiti, ir man visai nesvarbu, koks jis smarkus. Arklys turi mokėti dirbti. Ir, Albertai, pažadu tau dar vieną dalyką – jei aš pralošiu tas lažybas, jis irgi bus perduotas.

Jis numetė ant žemės pavalkus ir apsisukęs nuėjo.

– Tėti, – pasakė Albertas ryžtingu balsu. – Gerai, aš išmokysiu jį arti... bet tu turi pažadėti, kad niekad nekelsi prieš jį jokio pagaikščio. Šitaip su juo nesusitvarkysi, aš jį pažįstu, tėti. Pažįstu jį taip gerai, tarsi jis būtų mano brolis.

– Mokyk jį, Albertai, pratink. Man nesvarbu, kaip tą padarysi. Nė žinoti nenoriu, – paniekinamai tarė tėvas. – Aš prie to žvėries nesiartinsiu. Verčiau jau nušausiu.

Bet kai Albertas priėjo, jis nepaglostė manęs kaip paprastai ir švelniai nepakalbino. Jis rimtai pažiūrėjo man į akis.

– Tai buvo baisiai kvaila, – griežtai pasakė jis. – Jei nori išlikti, Džojau, tai turėsi mokytis. Ir daugiau nespirti jokiam žmogui. Jis nemeluoja, Džojau, – jeigu ne mama, tikrai būtų tave nušovęs. Tai mama išgelbėjo tave. Jis nenori manęs klausyti ir niekada neklausys. Taigi spardyti negalima, Džojau. Niekada. – Jo balsas pasikeitė, jis ėmė kalbėti beveik kaip visada. – Mudu turime vieną savaitę, Džojau, tik vieną savaitę, kad tu išmoktum arti. Žinau, kad esi grynakraujis ir tau gali

atrodyti tai per žema, bet tau teks tai padaryti. Tave mokysim senoji Zojė ir aš, ir tai bus velniškai sunkus darbas, o ypač tau, nes nesi tam reikalingos figūros. Ir tu dar ne visai tam užaugęs. Ir aš pats tau dėl to mokslo nelabai patiksiu, Džojau. Bet tėvas laikosi žodžio. Jeigu jau ką sugalvojo, tai taip ir padarys. Jis parduos tave, o gal ir nušaus, kad tik nepralaimėtų tų lažybų. Taip jau yra.

Tą patį rytą rūkui dar tebesidraikant laukuose aš šalia Zojės su pavalkais, kurie palaidi kabojo man ant pečių, buvau nuvestas į Ilgąjį rėžį, kur prasidėjo mano ūkio darbų mokslai. Kai pirmą kartą pabandėm traukti, pavalkai man skaudžiai rėžė kaklą, o kojos nuo pastangų giliai klimpo į minkštą žemę. Už manęs ėjo Albertas kone visą laiką šūkaudamas, nuolat švysčiodamas botagu, vos tik aš sudvejodavau, išsukdavau iš vagos ar jam pasirodydavo, kad nelabai stengiuosi, o jis tai jautė puikiai. Tai buvo visai kitas Albertas. Dingo visi meilūs žodžiai ir švelnumas. Jo balse atsirado griežtumas ir šiurkštumas, kuris tiesiog neleido man neklausyti. Šalia manęs ėjo senoji Zojė, palinkusi savo pavalkuose, tyliai traukė nuleidusi galvą, tvirtai kapodama kojomis. Taigi jos labui, savo paties labui ir Alberto labui aš irgi visu svoriu stengiausi kuo smarkiau tempti. Per tą savaitę turėjau išmokti to seno negarbingo amato – arti kaip ūkio arklys. Visi mano raumenys skaudėjo

nuo įtampos, bet po gero nakties poilsio arklidėje kitą rytą vėl būdavau pasiruošęs darbu.

Kasdien man sekėsi vis geriau ir mes ėmėme arti kur kas labiau sutardami, tad ir Albertas vis rečiau benaudavo botagą, jo kalba su manim vėl darėsi švelnesnė, o savaitės gale pajutau, kad jau visiškai atgavau jo palankumą. Galiausiai vieną popietę, kai baigėme kyšulį už Ilgojo rėžio, jis atkabino plūgą ir apglėbė mums abiem kaklą.

– Na, va, viskas gerai, mano šaunuoliai, judu išmokit, – tarė jis. – Nesakiau jums, nes nenorėjau jūsų nervinti, bet tėvas su ūkininku Istonu ši rytą iš namų stebėjo mus. – Jis pakasė mums tarpuausius ir paglostė nosis. – Tėvas laimėjo lažybas, o per pusryčius jis man sakė, kad jei šįryt baigsime tą lauką, tai jis pamirš tą atsitikimą ir tu galėsi likti, Džojau. Na, o tu, mielas, pasirodei puikiai, ir aš taip tavim didžiuojuosi, kad galėčiau pabučiuoti, kvailiuk, bet nedarysiu to, nes jie spokso pro langą. Dabar jis tikrai leis tau likti, garantuoju. Jis duoto žodžio laikosi, gali tuo neabejoti... bent kol yra blaivus.

Jau vėliau, po šešių mėnesių, grįžtant į jonus šieną iš Didžiosios pievos palei drėgną apžėlusį keliuką, kuris vedė ūkin, Albertas pirmą kartą prakalbo mums apie karą. Staiga vidury gaidos jis liovėsi švilpavęs.

– Mama sako, kad tikriausiai kils karas, – liūdnai tarė jis. – Nežinau, koks jis bus svarbus žmonėms, bet

ji sako, kad jis palies mus visus. Na, o gal mūsų tokioje tolybėje jis ir neužkabins. Gyvensim kaip gyvenę. Man tik penkiolika metų, į karą dar netinkamas, taip ji sakė. Bet žinai ką, Džojau, jeigu jau tektų eiti kariauti, tai tikiuosi, kad būčiau geras kareivis. Kaip manai? Atrodyčiau šauniai su uniforma, tiesa? O aš visą laiką svajoju žygiuoti pagal orkestro muziką. Tu gali tai įsivaizduoti, Džojau? O jeigu jau apie tai šnekam, tai ir tu pats, Džojau, būtum geras karo žirgas, jeigu pasistengtum taip kaip ardamas, o aš neabejoju, kad tikrai pasistengtum. Mudu būtume puiki pora. Dieve padėk vokiečiams, jeigu jiems kada tektų kariauti prieš mudu, Džojau.

Vieną karštą vasaros vakarą po ilgos ir dulkinos dienos laukuose buvau įnikęs į sėlenas ir avižas, o Albertas trynė mane šiaudais ir kalbėjo, kad jų yra užtektinai ir lengvai pakaks žiemos mėnesiams ir kad kviečių šiaudai bus labai geri dengti stogui. Staiga išgirdau per kiemą mūsų link aidint sunkius jo tėvo žingsnius. Eidamas jis riktelėjo:

– Motin, eikš laukan, motin. – Jo balsas buvo ramus, blaivus, tad man jokios baimės nekėlė. – Karas, motin. Ką tik girdėjau kaime. Po pietų atėjo paštininkas ir pasakė. Tie velniai įžygiavo į Belgiją. Dabar jau viskas aišku. Mes paskelbėme karą vakar vienuoliktą valandą. Mes kariausim su vokiečiais. Taip duosim jiems į kaulus, kad daugiau nebenorės prieš nieką kelti rankos.

Baigsis po kelių mėnesių. Visada taip būna. Kadangi Britanijos liūtas miega, jie mano, kad jis negyvas. Mes juos kaip reikiant pamokysim, motin, duosim tokią pamoką, kad per amžius neužmirš.

Albertas liovėsi šluostę mane ir numetė šiaudus ant žemės. Mudu pasukom prie arklidės durų. Jo mama stovėjo ant namo laiptų prispaudusi prie burnos ranką.

– Dieve mano, – tyliai pasakė ji. – Dieve mano.